

Дмитрук О.В.
кандидат філологічних наук,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка

ПРАГМАТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗДІЛОВИХ ПИТАНЬ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Розділові питання є характерною особливістю англійської розмовної мови, яка є об'єктом вивчення лінгвістів з точки зору різних аспектів: структурних (І.С. Шевченко, У. Berglund, Р. Kay), семантичних (І.М. Кобозєва, В.В. Михайленко, Р. Huddleston, В. Reese); прагматичних (Г.Б. Ківівялі, Л. М. Рочікашвілі, V. Bonsignori, W. Bublitz, R. Ladd); регіональних (В.В. Морозов, S. Hoffman G. Tottie), синхронно-діахронічних (Ю.Г. Ковбаско, Г.Д. Невзорова, М. Rissanen).

Синтаксично, розділові питання розглядаються з точки зору їхньої полярності, тобто як розповідне речення, до якого додається скорочена форма запитання. Основні принципи формування розділових запитань викладені Р. Квірком [7, с. 810], можна резюмувати в такий спосіб: позитивне твердження / негативне запитання, негативне твердження / позитивне запитання. Окрім традиційних, загальноприйнятих форм, що вживаються для формування питальної частини розділового питального речення, також зустрічаються нерегулярні форми, такі як *aren't I*, та розмовний варіант *ain't*. Дослідження розділових питань в прагматичному аспекті представляється найбільш цікавим, оскільки варіативність прагматичних значень розділових запитань є досить значною.

За визначенням Юрія Ковбаско, розділове запитання – це складна синтаксична структура, яка має двоїсту функціональну природу, що зумовлено поєднанням у ній пропозиції та декількох модусів, є кооперативно чи конфронтаційно спрямованою комунікативною тактикою в межах стратегій ввічливості / неввічливості й вживається для породження та регулювання дискурсу [1, с. 9]. Дослідник виділяє прагмасемантичні функції розділових запитань, які він поділяє на кооперативно спрямовані та конфронтаційні. Аналіз лінгвістичних досліджень, присвячених вивченню прагмасемантичних функцій розділових питань, охоплює

переважно кооперативно спрямовані розділові речення, залишаючи поза увагою конфронтаційні наміри мовця. Серед конфронтаційних прагмасемантичних функцій Дж. Холмс виокремлює функцію оскарження (*the challenging function*), яка має на меті агресивно підсилити прагматичну силу висловлювання негативного мовленнєвого акту [2, с. 80]. Лінгвісти зазначають, що розділові питання такого типу демонструють іронію, сарказм, зневага, глузування (Ю. Ковбаско, J. Holmes, R. Huddleston, R. Hudson, R. Quirk). Однак, Д. Кімпе стверджує, що іронія, сарказм, зневага та глузування є додатковими відтінками ставлення, які супроводжують прояви основного ставлення: недовіри, здивування та незгоди [3, с. 285].

Дане дослідження, проведене на матеріалі сучасного англійського серіалу *Lucifer* [5; 6], дало змогу виявити ще одну додаткову функцію розділових запитань – демонстрацію зверхнього ставлення до співрозмовника. Серіал є вдалим матеріалом для аналізу через особистість головного героя, який вважає себе неперевершеним у всіх відношеннях. Характерною рисою вимови героя є його британський акцент, що відповідає загальноприйнятому стереотипу про зверхність британців по відношенню до інших культур та націй. Так, дослідження доводять, що мовців, які розмовляють з британським акцентом (RP або Queen's English), сприймають як розумних, витончених, космополітичних та добре освічених, самовпевнених та таких, що мають вищий соціальний статус на відміну від мовців з іншими акцентами англійської мови [4, с. 259; 8, с. 189].

Приклад розділового питання, цікавого для нашого дослідження, знаходимо вже на першій хвилині пілотної серії: *You people are funny about your laws, aren't you? You break the law sometimes, don't you?* [5, 00:01:39–00:01:46]. Головний герой, якого зупиняють за перевищення швидкості, звертається до поліцейського, використовуючи розділове запитання. Обидва речення мають розповідний характер, на що інтонаційно вказує питальна частина (низхідна інтонація). Висловлювання мають провокаційний відтінок з точки зору семантичного наповнення. Вживання особового займенника разом з іменником має дерогативне значення, що підкреслює загальне прагматичне спрямування висловлювання. Наступні висловлювання також мають схоже прагматичне значення: *"It feels good to get away with*

something, doesn't it?" [5, 00:01:58–00:02:01]. Після чого Люцифер пропонує поліцейському хабар, який він хоче взяти, про що свідчить його невербальна поведінка (хезитація, фіксація погляду на грошах): *You're tempted to keep that, aren't you?* [5, 00:02:17–00:02:18]. Дане речення свідчить про те, що мовець розуміє людську природу (за сюжетом серіалу, як ніхто інший), і проявляє це у характерній для нього зверхній манері, за допомогою розділового запитання.

В іншому епізоді Люцифер спілкується зі своїм братом, і знову використовує розділове запитання з низхідною інтонацією питальної частини: *You're scared, aren't you?* [6, 00:14:13–00:14:16]. Окрім розділового запитання, мовець демонструє зверхність також за рахунок семантичного наповнення висловлювання та невербальної поведінки: напівпосмішка, злегка підняті брови, нахил голови вбік, піднята з склянкою рука, вказівний палець спрямований на співрозмовника. Вигляд головного героя виражає цікавість та дивування власному відкриттю, що його брат боїться їх батька, а Люцифер, як завжди, зрозумів приховані думки та мотиви співрозмовника. Паравербальні характеристики мовлення разом з кінесичними сигналами посилює ефект вербальної частини, що міститься у висловлюванні.

Отже, використання розділових запитань, що мають низхідну інтонацію питальної частини, мають прагматичне значення твердження, а не запиту, а також одне чи декілька додаткових значень. Демонстрація зверхності, вищості та в окремих випадках зневаги до співрозмовника є серед додаткових прагматичних значень, що можуть бути виражені за допомогою розділового запитання. Додаткове підсилення при цьому відбувається через використання британського акценту, який асоціюється не тільки з високим соціальним статусом, а також з вищим ступенем самовпевненості.

Список використаних джерел:

1. Ковбаско Ю.Г. Структура, семантика, прагматика розділового запитання: синхронно-діахронний аспект: автореф. дис ... канд. філол. наук / Ю.Г. Ковбаско. – Київ, 2011. – 20 с.
2. Holmes, J. *Women, Men and Politeness*. – London: Longman, 1995. – 264 p.
3. Kimps, D. Declarative constant polarity tag questions: A data-driven analysis of their form, meaning and attitudinal uses / Ditte Kimps // *Journal of Pragmatics*, № 39. – 2007. – P. 270-289.

4. Ladegaard, H.J. National stereotypes and language attitudes: The perception of British, American and Australian language and culture in Denmark // *Language & Communication*, №18 (4). – 1998. – P. 251-274.

5. Lucifer. Season 1, Episode 1 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.netflix.com/ua/title/80057918>.

6. Lucifer. Season 1, Episode 2 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.netflix.com/ua/title/80057918>.

7. Quirk, R.A *Comprehensive Grammar of the English Language*. – London: Longman, 1985. – 1779 p.

8. Wang Z, Arndt A. D., Singh S.N., Biernat M., Liu F. ‘You lost me at hello’: How and when accent-based biases are expressed and suppressed / Ze Wang, Aaron D. Arndt, Surendra N. Singh, Monica Biernat, Fan Liu // *International Journal of Research in Marketing*, Volume 30, Issue 4. – 2013. – P. 185–196.

Захарчук В.О.

викладач,

Житомирський державний технологічний університет

МЕТАФОРА ЯК ЗАСІБ ВІДОБРАЖЕННЯ МОВНОЇ КАРТИНИ СВІТУ

Розглядаючи іноземні мови неможливо оминати важливе поняття – **метафору**, яку часто розуміють як важливий когнітивний механізм, який є перенесенням назви з одного предмета на інший на основі їх подібності [6; 7]. Відтак, розгляд метафор є вагомим аспектом для вивчення мов та культур і, в свою чергу, цим обумовлюється актуальність представленого дослідження.

Об’єкт дослідження – метафора, як когнітивний механізм. Предмет – це різновиди та структура метафор. Мета – розглянути поняття метафори, її структуру та особливості функціонування в мові.

Завдання представленого дослідження: визначити поняття метафори; виокремити її структуру, головні характеристики.

На думку В. Телії, метафора за своєю суттю антропоцентрична. Вона синтезує ознаки гетерогенних сутностей, це, як відомо, є типовою рисою метафоризації. Це спосіб створення нових концептів і використання знаків, які уже існують в певній семіотичній системі. Отже, неоднозначність трактувань метафори пояснюється тим, що її основний об’єкт прихований за